

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๕/๒๕๕๕

วันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

เรื่อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของ นายชุมพล คันธวิวัฒน์ กับพวก ผู้ร้องซึ่งเป็นจำเลยในคดีแพ่ง
หมายเลขดำที่ ข. ๕๕๖๘/๒๕๕๑ หมายเลขแดงที่ ข. ๑๑๑/๒๕๕๕ ของศาลแพ่ง เพื่อขอให้ศาล
รัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องสรุปได้ว่า

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ นายชุมพล คันธวิวัฒน์ ผู้ร้องกับพวก ร่วมกันชำระหนี้เงินกู้แก่โจทก์
ธนาคารสหธนาคาร จำกัด (มหาชน) จำนวน ๔,๖๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ย หากไม่ชำระให้ยึด
ที่ดินโฉนดเลขที่ ๖๕๖๖๘ ตำบลลาดยาว (บางซื่อฝั่งเหนือ) อำเภอบางเขน (บางซื่อ) กรุงเทพมหานคร
พร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้โจทก์ หากได้เงินไม่พอให้ยึดทรัพย์สินอื่นของ
ผู้ร้องกับพวก ออกขายทอดตลาดบังคับชำระหนี้โจทก์จนครบ ผู้ร้องกับพวก อุทธรณ์พร้อมยื่นคำร้อง
ขออุทธรณ์อย่างคนอนาถ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าผู้ร้องกับพวกมิได้ยากจนเสียทีเดียว และน่าจะพอมีเงิน
เสียค่าธรรมเนียมศาลได้บ้าง ยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ได้ทั้งหมด
คดีมีเหตุผลสมควรที่จะอุทธรณ์ จึงอนุญาตให้ผู้ร้องกับพวกดำเนินคดีอย่างคนอนาถในชั้นอุทธรณ์ได้
โดยยกเว้นเฉพาะไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมรวมทั้งค่าทนายความซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางพร้อม
อุทธรณ์ ส่วนค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ให้ผู้ร้องกับพวกนำมาวางภายใน ๒๐ วัน

ผู้ร้องกับพวกยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งว่า ผู้ร้องกับพวกมีงานทำและมีรายได้ ยังมีทางที่จะหาเงินมาชำระค่าธรรมเนียมนศาลได้ ไม่ใช่คนยากจนถึงขนาดที่ไม่สามารถชำระค่าธรรมเนียมนศาลในชั้นอุทธรณ์ได้ การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ยกเว้นเฉพาะไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียรวมทั้งค่าทนายความซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางศาลพร้อมอุทธรณ์ ส่วนค่าธรรมเนียมนศาลชั้นอุทธรณ์ให้ผู้ร้องกับพวกนำมาวางภายใน ๒๐ วัน นั้นชอบแล้ว จึงมีคำสั่งยกคำร้อง

ผู้ร้องกับพวกฎีกาคำสั่งของศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ผู้ร้องกับพวกไม่มีสิทธิฎีกา จึงไม่รับฎีกา

ผู้ร้องกับพวกยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับฎีกาและโต้แย้งต่อศาลฎีกาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ บัญญัติให้คู่ความที่มีฐานะยากจนมีสิทธิจะฟ้องหรือต่อสู้คดีทางศาลได้ โดยให้ศาลมีคำสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียมเพื่อให้โอกาสคู่ความได้ต่อสู้คดีถึงที่สุด ทั้งนี้หากกฎหมายกำหนดให้คู่ความจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมศาลทุกกรณีแล้ว จะเป็นการตัดสิทธิหรือปิดโอกาสผู้ซึ่งมีฐานะยากจนไม่มีเงินเพียงพอหรือไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่จะนำมาชำระค่าธรรมเนียมนศาลต้องถูกจำกัดสิทธิ ดังนั้นการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า จำกัดสิทธิมิให้ผู้ร้องกับพวกฎีกาคำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่มีคำสั่งไม่อนุญาตตามศาลชั้นต้นที่ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแต่เฉพาะบางส่วน โดยให้ผู้ร้องกับพวกชำระค่าธรรมเนียมนบางส่วนซึ่งยังมีจำนวนสูงมาก คดีของผู้ร้องกับพวกมีเหตุสมควรที่ศาลอุทธรณ์จะรับไว้พิจารณาและมีทางชนะคดีได้ในที่สุด การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับฎีกาจึงเป็นการตัดสิทธิผู้ร้องกับพวกอันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ ที่บัญญัติห้ามตรากฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และปวงชนชาวไทยจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

ศาลฎีกามีคำสั่งว่า คดีนี้ศาลชั้นต้นได้หยิบยกบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า มาใช้เป็นหลักในการวินิจฉัยมีคำสั่งไม่รับฎีกาของผู้ร้องกับพวกซึ่งศาลฎีกาจะต้องใช้บทกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดีนี้ จึงเป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น จึงให้รอการวินิจฉัยมีคำสั่งคดีไว้ชั่วคราว และให้ส่งปัญหา

ที่ผู้ร้องกับพวกโต้แย้งผ่านสำนักงานศาลยุติธรรมไปตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๖ และยังไม่มีการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย”

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องเป็นกรณีที่ศาลฎีกาจะต้องใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า บังคับแก่คดี ผู้ร้องกับพวกโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ ใช้บังคับมิได้ จึงเป็นกรณีที่โต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลใช้บังคับแก่คดีต้องด้วยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ และศาลรัฐธรรมนูญยังไม่มีการวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น เมื่อศาลฎีกาได้ส่งคำโต้แย้งตามทางการเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย กรณีจึงเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยตามคำร้องมีว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา ๒๕ “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม”

มาตรา ๓๐ “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า “ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลให้แก่เฉพาะบางส่วนหรือมีคำสั่งให้ยกค่าขอเสียทีเดียว ถ้าเป็นการขอฟ้องหรือต่อสู้คดีในชั้นศาลชั้นต้นผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันมีคำสั่ง ถ้าเป็นการขอฟ้องหรือต่อสู้คดีในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี โดยยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนดเดียวกัน คำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้ให้เป็นที่ที่สุด”

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ เป็นบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้และอยู่ภายในเงื่อนไขที่ว่าต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป มิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติรับรองความเสมอภาคของบุคคล บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จะเลือกปฏิบัติโดย

ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในศาล โดยปกติการดำเนินคดีแพ่งคู่ความหรือผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีจะต้องเสียค่าใช้จ่ายต่อศาลที่เรียกว่า ค่าธรรมเนียมศาล ซึ่งต้องชำระให้แก่ศาลในการฟ้องดำเนินคดีหรือต่อสู้คดี และจะต้องเสียค่าธรรมเนียมทุกชั้นศาล แต่หากเป็นบุคคลยากจนไม่มีเงินที่จะเสียค่าธรรมเนียมอาจร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาได้

ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งในเรื่องค่าค่าธรรมเนียมที่ผู้ร้องกับพวกขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาโดยให้ยกเว้นเฉพาะไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมรวมทั้งค่าทนายความซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางพร้อมอุทธรณ์ ส่วนค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ให้นำมาวางภายใน ๒๐ วัน ศาลอุทธรณ์เห็นว่า ชอบแล้วจึงมีคำสั่งยกคำร้อง ให้ผู้ร้องกับพวกนำเงินค่าธรรมเนียมชั้นศาลอุทธรณ์แต่เพียงบางส่วนมาวางต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนด ๒๐ วัน นับแต่วันทราบคำสั่ง การที่ผู้ร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมชั้นศาลอุทธรณ์เพียงบางส่วนและศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยืนยันให้ถือว่าเป็นที่สุด นั้น เห็นว่า ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้คู่ความดำเนินคดีอย่างคนอนาถา ศาลจะต้องทำการไต่สวนเสียก่อนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่า คู่ความเป็นคนยากจนจริง ไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมในชั้นศาลอุทธรณ์ได้ก็จะสั่งให้คู่ความที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในชั้นศาลอุทธรณ์ หรือหากคู่ความสามารถจะเสียค่าธรรมเนียมในชั้นศาลอุทธรณ์ได้บางส่วน ศาลชั้นต้นก็จะให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมบางส่วนได้ การที่ศาลชั้นต้นจะสั่งเช่นนี้จะต้องพิจารณาถึงเหตุผลและความจำเป็นของคู่ความที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย และเมื่อศาลชั้นต้นสั่งอย่างไรก็ให้สิทธิแก่คู่ความที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถามีสิทธิอุทธรณ์ต่อไปได้ คำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้ให้เป็นที่สุดที่บัญญัติเช่นนี้ ก็เพื่อให้ศาลอุทธรณ์พิจารณากลับกรองคำสั่งของศาลชั้นต้นอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เกิดความรอบคอบและเป็นธรรมแก่คู่ความที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นศาลอุทธรณ์ การที่ให้คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดนั้น เนื่องจากปัญหาที่ว่า บุคคลนั้นเป็นคนยากจนหรือไม่ได้รับการพิจารณามาแล้วถึงสองศาล และปัญหาข้อนี้ไม่ใช่ประเด็นในคดีโดยตรง จึงควรให้ยุติที่ศาล

อุทธรณ์ ไม่ควรให้ยึดเชื้อฎีกาต่อไปได้อีก ซึ่งเหมาะสมและมีความเป็นธรรมแก่คู่ความแล้ว กรณีดังกล่าวแม้จะเป็นการจำกัดสิทธิอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการจำกัดเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ นอกจากนี้ยังใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่ได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับคู่ความอย่างเท่าเทียมกัน คู่ความทุกคนได้รับการปฏิบัติและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงฐานะของคู่ความแต่อย่างใด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐

นายอุระ หวังอ้อมกลาง	ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
นายจุมพล ณ สงขลา	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายผัน จันทรปาน	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายจิระ บุญพจนสุนทร	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายมานิต วิทยาเต็ม	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นางเสาวนีย์ อัสวโรจน์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายนพดล เสงเจริญ	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายสุวิทย์ ชีรพงษ์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายมงคล สระภู่น	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายศักดิ์ เตชะชาล	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
พลตำรวจเอก สุวรรณ สุวรรณเวโช	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายสุธี สุทธิสมบูรณ์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอภัย จันทนจุลกะ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ